

סוגיה ב: דיני מוקצה (13): עצים שבמוקצה

*

רקע

סוגייתנו עוסקת בעצים שבאוצר שמוקצים לרבי יהודה ואינם מוקצים לרבי שמעון.

מקורות

- א. ל. "ומתחילין בערמת התבן... דאית ביה קוצים"
- ב. תוס' ד"ה התם
- ג. רמב"ם הל' שביתת יום טוב פ"ב הי"א
- ד. שו"ע סי' תקיח סע' ז ומשנה ברורה [בעיקר: סקל"ז]

הסבר הסוגיה

"ומתחילין בערמת התבן אבל לא בעצים שבמוקצה". [משנה ל.]

המשנה אומרת שערמת תבן שבאוצר אינה מוקצת ועצים שבאוצר מוקצים. הגמ' שואלת מה ההבדל בין ערמת תבן שבאוצר לבין עצים שבאוצר, ומתרצת בשני תירוצים אחד לרבי שמעון ואחד לרבי יהודה. לרבי שמעון אין מוקצה, ולכן הרישא של המשנה שתבן שבאוצר אינו מוקצה מתבארת כפשוטה, הסיפא של המשנה עוסקת בעצי בנין שהם מוקצים מחמת חסרון כיס גם לרבי שמעון. לרבי יהודה יש מוקצה ולכן הסיפא של המשנה שעצים שבאוצר מוקצים מתבארת כפשוטה, הרישא של המשנה עוסקת בתבן סרוח שיש בו קוצים, תבן זה ראוי להסקה בלבד, ולכן אינו מוקצה.

תוס' [ד"ה התם] מקשה מדוע תבן סרוח שבאוצר אינו מוקצה, ועצים שבאוצר מוקצים, והרי שניהם עומדים להסקה. מתרץ התוס' שעצים שבאוצר היו מיועדים להסקה, והוקצו מהסקה, אבל תבן שבאוצר היה מיועד לאכילה לבהמתו, והוקצה מאכילת בהמה, ולא הוקצה מהסקה, ולכן מותר להסיק אותו תחת תבשילו.

שיטת התוס' מבוססת על הבנה הפוכה מההבנה שביארנו על פיה את דין מוקצה. ביארנו שדין מוקצה נובע מדין "והכינו את אשר יביאו", שחובה להכין את כל חפצי יום טוב מבעוד יום. תוס' מבין שאין חובה להכין את חפצי המועד מבעוד יום, אלא שאסור להשתמש בדבר שנדחה והוקצה משימוש של יום טוב. עצים הוקצו מהסקה, ולכן אסור להסיק בהם, תבן הוקצה מאכילת בהמה ולא הוקצה מהסקה, ולכן כשהוא ראוי להסקה בלבד, מסיקים בו.

הרמב"ם [פ"ב הי"א] פוסק כרבי יהודה ביום טוב, ולכן מפרש את המשנה על פי העמדה השניה של הגמ': "ערימת התבן ואוצר של עצים אין מתחילין בהן ביום טוב אלא אם כן

הכין מבערב מפני שהן מוקצה, ואם היה התבן מעורב בקוצים שהרי אינו ראוי אלא לאש הרי זה מוכן". הרמב"ם אינו מפרש כתוס', שתבן המעורב בקוצים לא הוקצה מהסקה, אלא שהוא מוכן לאש.

נראה שהוא מפרש, שעצים ותבן הוקצו מפני חשיבותם. תבן המעורב בקוצים אינו חשוב, שהרי ראוי להסקה בלבד, ולכן מכין אותו לשימוש.

סיכום

התוס' והרמב"ם נחלקו במהות איסור מוקצה. הרמב"ם סובר שרבי יהודה אוסר כל דבר שאינו מוכן לצורך המועד, ותוס' סובר שרבי יהודה אוסר רק דבר שהוקצה משימוש במועד.

הלכה

השו"ע [סי' תקיח סע' ז] פוסק כרבי יהודה ביום טוב, ולכן פוסק שתבן סרוח שיש בו קוצים אינו מוקצה. הרמ"א אינו משיג על דינו, אבל מבאר המשנה ברורה [סקל"ז] שכיוון שהרמ"א פוסק כרבי שמעון אפילו ביום טוב, אף עצים שבאוצר ותבן שבאוצר אינם מוקצים.